

Sigurd Helseth: Idag kom høsten, to dager etter regjeringas lønnsstopp

Mens stormen gjør høsten synlig,
før bladene dør, mens det lukter høst mot øynene
og huden, mens høsten spruter ut
kjertlenes innerste farger,
fører regjeringa kamp mot arbeidet, mot kornet som
er tresket, mot pulsårene og den nyttige svetten, mot
vekkerklokkene før soloppgang og mot fiskerne
med en ubåt i garnet, som
et hjerneslag kommer lønnsstoppen,
for å løse krisa med mer krise.

Statsministerens blodtrykk stiger etter som kursen
på krona synker, han snakker rolig
men handler desperat, sender regninga til
arbeiderne når de rike gjør forretninger. Varene lagres
for å bli dyrere, arbeiderne permitteres
for å bli billigere.

Motorsaga spruter spon for
siste gang, motorsagas sprengte fiolintoner sitter
fast i korsryggen. Aksjeeierne får nye englevinger
av staten. Børsens yppersteprester ber om offervilje.
Hvem ofres? Hvem ofres vi til? Oljekrokodillene
må mates. Sveiseflammene dør, hatet mot regjeringa
stormer fram i vakre ansikter. Forbudt å jobbe mer
enn tre dager i uka! Forbudt å kreve mer lønn!
De arbeidsløse, pensjonert for ikke å skrike, for ikke
å gjøre opprør, formerer seg når kapitalen
flykter til utlandet på narrenes skip,
formerer seg når børsen jubler, ungdommen finner
håndjern på spadene! finner dreiebenken bevoktet!
mødrene finner arbeidsledige i barnevogna!
Bitre spørsmål sprenger mot kraniet:
Hvordan kan dyrere kjøtt skaffe mer kjøtt?
Hvordan kan økt arbeidsledighet trygge arbeidsplassene?
Hvorfor ruster politiet opp?

Tømmerhuggeren svetter, men fryser på beina,
hvor mye betaler han ikke for å få lov til
å arbeide! hvor ulønnsomt gjør ikke kapitalisten
arbeidet hans! hvor fort får han ikke sparken! hvor
nødvendig er ikke utbytternes undergang!
når lønningene er for lave, de stjeler av lønna
når skattene er for høye, de stjeler av lønna
når varene er for dyre, de stjeler av lønna
De rikes hengelas på vår pengepung, en sminket klasse legger
roser på nazismens grav, en hel klasse lever på formelen for
arbeidsløshet, metoden for sult er å servere restene av
opphugde skip, summen av undertrykkelsen er smuler
og en ryggsekk full av nedlagte gårder.
For oljekrokodillenes skyld er landet pantsatt,
statsministeren går bevæpnet under prestekjolen, finner opp
nye lover når værhanen dreier, han forbereder seg på å
møte folket som en løvetemmer, pengene gjør arbeidet på
børsen, lovene gjør arbeidet for regjeringa.
Hvordan drive med tap og fortjeneste samtidig?
Det fins penger! penger som kjøres bort i likvogna.
Et mørke brer seg langsomt fra regjeringas hus, mens det
brenner på vardene i alle blikk rettet mot framtida,
denne regjeringa er krigersk
mot arbeiderne. Se opp for Menstadslaget! se opp for
Kråkerøy-talen! se opp for McCarthy! se opp for
Qvisling! se opp for 2. verdenskrig! Det blir mer smerte
i kaffen, i brødet, mer smerte under skosålene,
se opp for piggråden rundt arbeidet!

Tor Obrestad: KAZAMIERZ MIJAL DREG BORT FRÅ ALBANIA

Kazimierz Mijal er formann for det illegale Polens Kommunistiske Parti. Derfor budde han i Albania frå 1965 av. Etter at han tok stilling for teorien om dei tre verdene, vart han sett i husarrest. For nokre veker sidan drog han frå landet.

Gi meg dokumenta!
Eg granskar handlingane.
Eg granskar handlingar kvar einaste dag.
Eg må framover.
Derfor må eg slåss.

For meir enn tjuge år sidan
såg eg at noko måtte vere gale.
Frå den tid av
har ikkje livet mitt vore mitt eige.
Frå den tid av
var ikkje Polens framtid radt så mørk.

Ja, det er ei heit tid vi lever i!
Alt snur frå dag til dag.
Ørnane har byrja flakse
på spurvemåten.
Men sjølv i denne tida
når passet ligg parat i lomma,
står eitt fast:

Eg kan lese bøkene.
Eg kan tolke hendingane.
For der er mitt parti.
Og her er mitt gamle hovud.
Vi er ved godt mot.

1. september 1978

Halvard Foynes: DAGENE PÅ VERVEN

Vi sitter på kasser av tre
på matter av kokos
i nærheten av kaldt og varmt jern
gloheite sveisebad, brennerflammer, snø og is.
Steinars knarr* som en maskingeværild
gjennom skroget.

Dagene går seint på verven
og vi fyller dem med erfaringer, tanker
mange samtaler, mye arbeid
og varmen mellom oss.

Formann Stressmo gjennom skuret
hver time. Vi gir han også litt varme
fremmedgjort som han er.

Klokka halv ti kommer snøen hvit og stille
fra den mørke vinterhimmelen
og det er seks timer
til slitet for dagen er over.

Imens sitter vi i Horten, Norge
på elektrokasser av tre
på matter av kokos
og smelter jern mot jern.

Vi veit: Det arbeidet vi gjør
de skutene vi bygger
er førsteklasses varer.

* Trykklufthammer til å fjerne veiseslagg med.

Johanna Schwarz: LEGEVAKT

**Det var sig en radiodoktor —
Han satt där i all sin glans:
«Mikrofon är bättre än stetoskop:
Den ger en så god distans.»**

**Det var sig en radiodoktor
som helst ville slippa störas:
«Mirkofon är bättre än stetoskop:
Inte höra — nej, bara höras!»**

**Det var sig en radiodoktor —
blev kändis på andras nöd.
Två delar kändis plus en del «tro»
garanterar hans levebröd.**

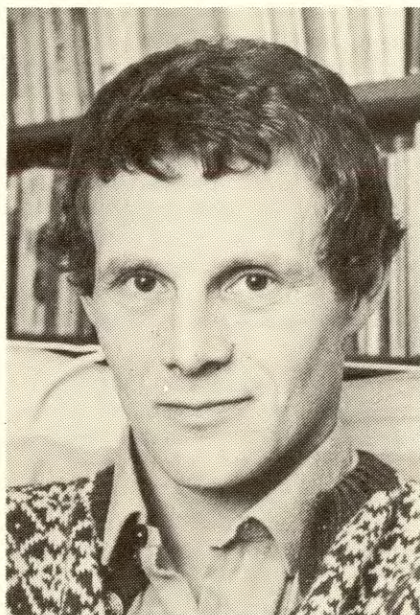
**Det är sig en stortingsdoktor —
Han vill inte komma fram
och säga sin mening bland vanligt folk.
Han kräver sitt eget program.**

**Det är sig en stortingsdoktor —
appellerar till opinjonen.
Men det han vill värna är först och främst
den ofödda nominationen.**

**Det är sig en stortingsdoktor —
Vi känner hans politik.
Men det norska ordet för demagogi —
är inte det «tunge-svik»?**

Denne dagseddelen har tidligere stått trykt i Klassekampen, den ble skrevet i forbindelse med et TV-program om sjølbestemt abort. Stortingsrepresentant Tungesvik fra Kristelig Folkeparti ble intervjuet, men trakk seg senere og prøvde å stoppe programmet fordi det var for positivt til sjølbestemt abort. (— red.)

TO POETER — TO VEIER

Tor Obrestad og Georg Johannesen — to forfattere med felles utgangspunkt, det radikale intellektuelle miljøet i 60-åra, har utvikla seg i motsatt retning. Artikkelforfatteren har noen betraktninger rundt dette og hevder at det er den progressive litteraturen retta inn på arbeiderklassen som har framtida for seg.

TO POETER TO VEIER

Utgangspunktet for å skrive denne artikkelen er følgende: Georg Johannesens rabiante angrep på den progressive litteraturen og de revolusjonære forfatterne, Forlaget Oktobers utgivelse av Tor Obrestads «Songar, Dikt i samling 1966—1978» og ei tru på at det er viktig å oppsummere de framgangene den progressive litteraturen har hatt de siste åra.

I 1970 var det ennå tre år før det nye, kommunistiske partiet ble danna. Det var ei tid hvor ei mangfoldig venstreside hadde fått ei kjerne marxist-leninister som noen år før hadde turt å si ordet revolusjon høyt, hvor den marxist-leninistiske bevegelsen fant fotfeste på universitetene og arbeidsplasser. Det var ei tid hvor grenselinjene mot revisjonismen ikke var så klare som de er i dag (det står ennå langt igjen). Det var ei tid hvor Profilkretsen hadde gjort det nødvendige grunnarbeidet for å skape en litteraturestetikk som pekte ut i samfunnet og fram mot sosialisme, i stedet for inn i menneskenes irrganger og tilbake mot reaksjonen.

Det var tida for å ta skrivinga på alvor!

Midt inne i datidas progressive skribenter, midt inne i Profil-kretsen, lå kimen til de skikkelinjene i litteraturredebatten som vi ser tydelig i dag.

Knut Johansen peker i en av artiklene i «Songar» på to diktere som på slutten av 60-tallet var mye opptatt av det samme, men som skulle komme til å velge hver sin side, gå hver sin vei.

I «Nye dikt» 1966 skriver dikteren Georg Johannesen:

«Jeg knekker nakken i hvert trappe-trinn/ jeg blir forgiftet på hvert kjøkken/ Jeg henger på loftet.

Jeg henger på knaggene ute i entreen/ Jeg drukner på badet, men når jeg trek-

ker i snoren/ hører jeg en hul hoste: Du kan ikke komme ut

Men jeg spør: Hvorfor/ strømmer to fine striper blod/ ut av kontakten?»

I 1970 skriver Tor Obrestad i «Den norske Løve»:

«Revolusjon —/ Eit dyr vaknar/ bak huntonttplatane i velferdsstaten/ Det rører seg seint og der er blodflekkar/ på lakenet som når menstruasjonen/ brått ei natt/ pinefullt, uventa —/ Det blir krig/ bind for blodet/ hopp av bilen steng tv'n/ kom ut på gatene, sportsplassene/ vi ventar på kvarandre/ så la oss tala saman/ nå».

Likheten i diktene skulle ikke være vanskelig å se. Billedbruken: Blod og skrekken for tekniske hjelpemidler i hjemmet (for å si det slik) avslører at begge poetene har det til felles med mange samtidige poeter — nemlig fremmedgjoring overfor det moderne-kapitalistiske samfunnet.

Mer spennende enn likheten er forskjellen mellom de to poetene. Georg Johannesen skriver: «du kan ikke komme ut». Poeten Obrestad skriver: «vi ventar på kvarandre».

Jeg påstår at poeten Obrestad og poeten Johannesen er typiske representanter for hvilket dilemma forfatterne sto i på slutten av 60-tallet. De sto som representanter for den småborgerlige intelligensien og skulle velge hvilken klasse de vil støtte. Georg Johannesen valgte borgerskapet, og ble profet. Tor Obrestad valgte arbeiderklassen, og ble en enda bedre poet.

Slik må det være, men hvorfor?

Poeten Georg Johannesen klarer ikke å se noen vei ut. Følgelig ser han heller ikke vitsen i at klokka går og ting forandrer seg. Konsekvensen blir at han ser og opp-

TO POETER TO VEIER

lever diktinga si som noe konstant og uforanderlig. Har poeten Johannesen beskrevet samfunnet og menneskene en gang, og er fornøyd med det, er det unødvendig å gjøre det en gang til to år etter. For alt er ved det samme.

Den eneste muligheten poeten har til fortsatt å skrive er å endre formen. Greit — poeten Johannesen slutter å være poet i mange år — så framstår han i ny form. Det er noen tusen år siden Bibelen ble skrevet, og skal man være reaksjonær, hvorfor ikke gjøre det grundig? Den anti-kapitalistiske poeten Johannesen fra slutten av 60-tallet blir på slutten av 70-tallet den reaksjonære profeten Johannesen.

Politikeren Johannesen kan på 60-tallet samarbeide med kommunistene i kampen mot USA-imperialismen. På slutten av 70-tallet kan han skrive om kollega og tidligere venn Tor Obrestad: «Det er ikke nødvendig å kjenne Tor Obrestads mange taktløse og taktfaste fot- og armbevegelser i Geniregiment Nordlands seremonielle opptog i forbindelse med de anti-kommunistiske feiringene av tirsdag og torsdag.» Og videre: «... Tor Obrestad og de andre AKP-journalistene har alvorlige forstyrrelser i de kognitive funksjonene. Dersom Tor Obrestad (eller Finn Sjøe) blander sammen fiksjon og virkelighet er han a) halusinert, b) psykotisk, åndssvak, oligofren, c) i selvforskyldt rus, d) AKP/medlem, e) osv. osv.»

For å oppsummere: I løpet av en åtte-siders artikkel i Vinduet 2/78, klarer Georg Johannesen å kalle forfattere som er kommunister en hel rekke merkelige ting, deriblant nazister, sinnssjuke, åndssvake.

Likevel er ikke dette angrepet retta mest mot de forfatterne som er kommunister. Det er et bakholdsangrep på for-

fattere som skjønner at metoden med å undersøke og metoden å velge hvem en vil skrive for er en metode som gir dem frihet til å skrive, og ikke tvang som hindrer dem i å skrive.

Kort tilbake til poeten Obrestad. Han blir kommunist, og kan i 1978 si: «Då eg begynte å skrive ville eg tene litteraturen med det eg gjorde, nå vil eg tene folket. Den gongen var eg forplikta bare overfor meg sjølv, nå er eg forplikta overfor meg sjølv og noko utafor meg sjølv. Då ville eg det gode. No vil eg revolusjonen.» (Klassekampen lørdag 2/12 1978)

Denne endringa har utvikla også den kunstneriske forma hans. Hvis en undersøker vil en finne færre røde faner og store ord i de seinere samlingene hans, men tettere og klarere bilder. Kjærligheten til folket som finnes i alle diktene hans er her hamra ut i ord, knapt, presist, og i forståelse for at det er menneskene som lever rundt han som sakte former grunnlaget for dagen en gang i framtida: Revolusjonen.

Samtidig ligger det, nesten i hvert eneste dikt, en vitenskapelig sikkerhet om at det finnes ei framtid med revolusjon, sosialisme, proletariats diktatur. Som i diktet Sommerdikt (Stå Saman, 1974):

«Midt på natta vaknar mora og høyrer ingenting/ Ho vekker mannen: «Høyrer du noko?»/ Det er heilt stilt/ Har han slutta puste?/ Uroa driv henne over golvet/ gjennom rommet/ Ho bøyer seg over vogga/ Men i dynedjupet/ går pusten i raude blaff/ Ho blir underleg veik i føttene/ og glattar på sengeteppe/ Ei rådwill rørsle/ innved det/ sjølsagde»

Obrestad er også den forfatteren jeg kjenner til som best klarer å si at forandringene er små, men vel verdt å glede seg over fordi de peker framover. Her fra

TO POETER TO VEIER

diktat Laurdag den 28. juli (Stå Saman):

«Stod vi på Bryne torg/ og delte ut
kommunistisk propaganda/ Vi skulle ve-
re tre/ Det kom sju!»

Sett disse sitatene fra Tor Obrestad
opp mot følgende fra Profeten Johanne-
sen:

«En politisk interessert historiker (Per
Maurseth) har ofte hevdet at det var til
stor skade for venstrebevegelsen dersom
den oppfattet seg som en tradisjon, født
og skapt ca. 1950. Han hevdet at ca. 1950
ble norsk venstreopposisjon knust, og
kanskje eller sannsynligvis for alltid. Det-
te synspunktet kan være riktig eller galt
— eller galt formulert. Dersom det er
realhistorisk korrekt, hvilert EBAKILIS
på en første løgn («proton pseudos») eller
falsk premiss: «Diktning i Oppbrot» blir
diktning om et oppbrot som verken har
skjedd eller kan skje i *et land av norsk ty-
pe innenfra*.» (Min uthevelse)

Georg Johannesen gjemmer seg, han er
redd for å si rett ut hva han mener. Han
bruker i hovedsak tre metoder til det:
Fremmedord og merkelige språkkon-
struksjoner, en «morsom» stil, og meto-
den med å si halvparten, men ikke alt.

Sjøl om han i dette tilfellet skyver Per
Maurseth foran seg er det liten tvil om at
han mener venstreopposisjonen i Norge
er knust, og derfor en umulighet, videre
at det oppsvinget i den progressive littera-
turen som lar seg vise empirisk ikke er
noe oppsving. Indirekte sier han, og det
er jeg enig i, at det ikke kan finne sted
noe oppsving i et overbyggingsfenomen
som litteraturen uten et samtidig opp-
sving i klassekampen ved at den progres-
sive bevegelsen styrker seg. Etter Johan-
nesens mening er det en umulighet.

Følgelig sier han at et oppsving i kam-
pen for sosialismen «verken har skjedd

eller kan skje i et land av norsk type inn-
enfra.» Vinduet nr. 2/1978

Hva ligger i fortsettelsen av dette argu-
mentet? Hva mener en revisjonist som
Georg Johannesen videre, hva er det han
ikke tør si?

Det er ingen hemmelighet at når Georg
Johannesen sier sosialismen, mener han
Sovjet og Øst-Europa.

Mener han at det «sosialistiske» Sovjet
bør gripe inn siden den norske arbeiderk-
lassen ikke er i stand til å gjennomføre
sosialismen «innenfra»? Blir vi invitert til
å bli medlem av det «sosialistiske felless-
kapet»? Jeg trur leserne kan trekke de
nødvendige konklusjoner sjøl.

Vi er i 1978, og det er tid for å oppsum-
mere en del av de framgangene den pro-
gressive litteraturen har gjort. I dag er si-
tuasjonen slik at sjøl borgerlige littera-
turkritikere må innrømme at Dag Solstad
er den fremste til å skrive realistiske ro-
maner, at ingen skriver så gode political
fictions som Jon Michelet osv. At de fol-
kene som blir nevnt i den sammenhengen
er progressive forfattere, ofte kommuni-
ster, er ingen tilfeldighet.

Kunsten som gjør bruk av metoden
med å undersøke virkeligheten, og besva-
re spørsmålet «for hvem?» riktig, er den
ledende kunsten i Norge nå, det kan det
ikke herske tvil om.

Et eksempel: Kjartan Fløgstads roman
«Dalen Portland» ligger på et høyt kunst-
nerisk nivå, og benytter en form som få
har benytta før han. Men studer den litte-
rære teknikken, og svar etterpå: Hadde
«Dalen Portland» vært mulig å skrive om
ikke Dag Solstad hadde skrevet «25.

TO POETER TO VEIER

september-plassen» på forhånd? Svaret må bli nei.

Derfor er det ikke rart at borgerskapet nå setter alt inn på å knekke den progressive diktninga. Det er heller ikke rart at revisjonister som Bøhler og Johannesen er spydspissen i angrepet på den progressive diktninga.

Antagelig kommer revisjonistene nå til å mumle noe om konspirasjonsteorier, og det må de så gjerne få lov til. Men slik jeg ser det er det klar systematikk og utvikling fra Georg Johannesens innlegg i Vinduet, over Jan Bøhlers angrep på den progressive litteraturen, via at en rekke ledende SV-skribenter kaller kommunistiske forfattere for nazister og liknende (som f.eks. Arne Skouen i Dagbladet) og til at ledende litteraturkritikere i flere aviser ikke tør innrømme at Dag Solstads roman «Krig 1940» er ypperlig, antagelig fordi Dag Solstad er kommunist. I hvert fall er det et faktum at Dag Solstad har fått mye bedre kritikker i danske hovedaviser enn i norske, og det til tross for at romanen foreløpig bare har kommet på norsk.

Likevel tror jeg ikke denne anti-kommunistiske kampanjen som Georg Johannesen nå kanskje er den fremste talsmannen for retter seg først og fremst mot kommunistiske forfattere. Jeg tror den retter seg mer mot forfattere som ikke er kommunister, men som har begynt å bruke metoden med å undersøke, og besvare spørsmålet «for hvem?» riktig.

Jeg tror kort sagt at borgerskapet er livredde for at en del ikke-kommunistiske forfattere skal fortsette å skrive bøker som tusenvis av mennesker bruker i klassekampen.

Derfor er det tida til å oppsummere framgangene og vise at det er de progres-

sive forfatterne som skaper hovedparten av den gode kunsten i Norge 1978. Og grunnen til det er at progressive, gjennom å bygge på arbeiderklassens oppsummeringer av klassekampen, har hamra ut en estetikk, prøvd den på virkeligheten, forandra den hvis det har vært nødvendig, og utprøvd den igjen — har klart å finne fram til en metode for å skape god, progressiv kunst som folk liker, selv om det ennå er mye som står igjen.

Svein

Tor Obrestad SONGAR

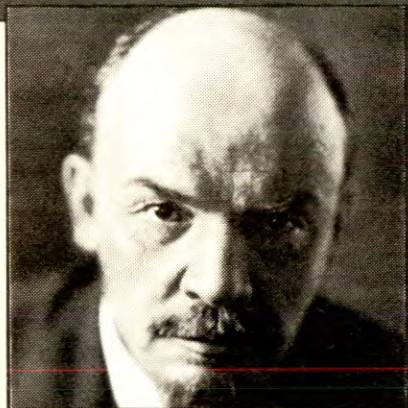
Dikt i utval
1966-1978

Bokhandelen har boka.

Pris kr. 48,-

FORLAGET
OKTOBER

MARXISMENS KLASSIKERE OM LITTERATUR

V. I. LENIN:

*«Om parti-
litteratur og
partiorganisasjon»*

LENIN: «PARTIORGANISASJONEN OG PARTILITTERATUREN»

De nye vilkårene som har oppstått for sosialdemokratenes arbeid i Russland siden oktoberrevolusjonen har stilt spørsmålet om partilitteraturen i forgrunnen. Skillet mellom den illegale og legale presse, denne beklemmende arv fra et feudalt og eneveltig Russland, begynner nå å bli visket ut. Ennå er den ikke på langt nær utslettet. Vår statsministers hyklende regjering får sine raseriutbrudd, ja slike utbrudd at Izvestia Soveta Rabochikh Deptatov¹ blir trykket illegalt, men bortsett fra at dette underminerer regjeringa moralsk og framstiller den i et stadig dårligere lys, så blir det ikke noe av de halvhjertede forsøkene på å «forby» det regjeringa ennå ikke makter å undertrykke.

På den tiden da det var nødvendig å skille mellom legal og illegal presse, ble spørsmålet om hvilken presse som skulle være partipresse og hvilken som ikke skulle være det, avgjort på en usedvanlig forvrengt og falsk måte. Den illegale pressa var helt og holdent partipresse, den ble publisert av organisasjoner og ble drevet av grupper som på den ene eller andre måten var forbundet med aktive partiarbeidere. Den legale pressa var ikke-partipresse — ettersom partier var forbudte — men den «helte i retning» av et eller annet parti. Unaturlige allianser, merkelige «sengekamerater» og misforståtte

KLASSIKERE OM LITTERATUR

konstellasjoner var uungåelige. Den påtvungne tilbakeholdenheten blant de som ønsket å uttrykke partiets oppfatninger smeltet sammen med den umodne tenkinga eller den intellektuelle feigheten hos folk som ikke engang tilhører partiet. Det var en avskyelig periode: anekdotisk språk, litterær trelledom, underkua taleevne og ideologisk livegenskap! Proletariatet har gjort slutt på denne lunkne atmosfæren som kvelte alt levende og friskt i Russland. Hittil har ennå ikke proletariatet vunnet halveis fram til frihet for Russland.

Revolusjonen er ennå ikke fullbyrdet. Selv om tsarismen *ikke lenger* er sterk nok til å bekjempe revolusjonen, så er heller *ikke* revolusjonen *ennå* sterk nok til å bekjempe tsarismen. Og vi lever i en tid da vi overalt og i alle ting kan skille ut denne unaturlige kombinasjon av en åpen, rettfram, rakrygget og konsekvent partiånd og underjordisk, lyssky, «diplomatisk» og unfallen «legalitet». Denne unaturlige kombinasjon gir seg tilkjenne til og med i vår avis: uansett hva slags kvikke innfall herr Guchkov² kommer med om sosialdemokratisk tyranni som skulle forby publisering av moderate liberal-borgerlige aviser, så gjenstår det faktum at den eneveldige politistaten Russlands porter ennå står stengt for Proletary, det russiske sosialdemokratiets hovedorgan.

Uansett tvinger den halvferdige revolusjonen oss alle til straks å sette igang og organisere hele vårt arbeide etter nye linjer. I dag kan litteraturen til og med den som publiseres «legalt» være ni-tiendedeler partilitteratur. Den må bli partilitteratur. I motsetning til borgerskapet, til dens profittskapende, kommersialiserte presse, i motsetning til borgerlig litterær karrierisme og individualisme, «aristokratisk anarkisme» og profittbegjær må det sosialistiske proletariatet føre fram *partilitteraturens* prinsipp, utvikle det prinsippet og så fullstendig som mulig gjennomføre det i praksis.

Hva innebærer så dette partilitteraturens prinsipp? Ikke bare det at litteraturen for det sosialistiske proletariatet ikke kan være middel for individer eller grupper for å gjøre seg rike, det innebærer faktisk også at litteraturen ikke kan være et særskilt anliggende uavhengig av proletariatets felles sak. Ned med ikke-partiforfatterne! Ned med litteraturens overmennesker! Litteraturen må bli *en del* av proletariatets felles sak, et «drivhjul» i et eneste stort sosialdemokratisk maskineri som settes i bevegelse av hele arbeiderklassens politisk bevisste fortrupp. Litteraturen må bli en bestanddel i det organiserte, planlagte og samordnete sosialdemokratiske partiarbeid.

«All sammenlikning halter,» sier et tysk ordspråk. Det gjør også min sammenlikning mellom et «drivhjul», mellom en levende bevegelse og et maskineri. Og jeg våger å påstå at det alltid vil finnes hysteriske intellektuelle som vil komme med ramaskrik over en sånn sammenlikning, som fornedrer, dreper, «byråkratiserer» den frie kampen mellom ideer, kritikkfrihet, fritt litterært skapende arbeid osv. osv. Slike protester er i virkeligheten ikke annet enn uttrykk for borgerlig intellektuell individualisme. Det er ikke snakk om annet enn at litteraturen minst av alt kan bli målet for mekanisk tilrettelegging eller utslettelse, for majoritetens styre over minoriteten. Det kan heller ikke bli snakk om annet enn at det uten tvil må gis større rom for personlig initiativ, individuell legning, tanke og fantasi, form og innhold på litteraturens område. Alt dette går det ikke an å fornekte, men alt dette viser bare at den litterære siden av det proletære partiets virksomhet ikke mekanisk kan likestilles med andre sider av dens virksomhet. Det-

 KLASSIKERE OM LITTERATUR

te står på ingen måte i strid med det standpunktet som er så fremmed og ubegripelig for borgerskapet og det borgerlige demokratiet, nemlig at litteraturen uvilkårlig og med nødvendighet må bli en del av det sosialdemokratiske partiarbeidet, uoppløselig forbundet med de andre delene av dette arbeidet. Avisene må bli organer for de forskjellige partiorganisasjonene og de som skriver i avisene må uvilkårlig bli medlemmer i disse organisasjonene. Forlags og distribusjonssenter, bokhandlere og leserom, biblioteker og liknende innretninger må alle stå under partiets kontroll. Det organiserte sosialistiske proletariatet må holde et øye med hele dette arbeidet, overvåke det i sin helhet og, fra begynnelse til slutt, uten unntak, og på den måten rive bort grunnlaget for den halve oblomovska³, halvt kremmeraktige, russiske prinsippet: forfatterne står for skrivingen, leserne for lesingen.

Vi foreslår naturligvis ikke at denne forvandlingen av det litterære arbeidet som ble skjemet av den asiatiske sensuren og det europeiske borgerskapet, skal kunne gjennomføres på en gang. Vi vil langt fra forordne noe standardsystem eller noen løsning gjennom noen få dekret. Ferdiglagede løsninger er minst av alt anvendelige her. Det som kreves er at hele vårt parti og hele det politisk bevisste sosialdemokratiet over hele Russland blir klar over dette nye problemet, presiserer det klart og går igang med å løse det. Når vi nå forlater den feudale sensurens fangenskap har vi ikke noe ønske om å bli og skal heller ikke bli fanger i borgerlige og kremmeraktige litterære forhold. Vi vil skape og skal skape en fri presse, fri ikke bare fra politiet, men også fra kapitalen, fra karrierisme og dessuten fra borgerlig anarkistisk individualisme.

De siste ordene kan kanskje lyde paradoksalt eller støte leserne. Hva er dette: kan en intellektuell, en brennende frihetskjempe utrope. De vil da vel ikke underkaste et så delikat individuelt forhold som litterært arbeid kollektiv kontroll. De vil at arbeidere skal fatte majoritetsbeslutning i vitenskapelige, filosofiske eller estetiske spørsmål. De fornekter absolutt frihet for absolutt individuelt ideologisk arbeid.

Ta det rolig mine herrer! For det første er det vi diskuterer partilitteraturen — at den må stå under partiets kontroll. Hver og en er fri til å skrive og si hva han vil uten noen restriksjoner. Men enhver frivillig sammenslutning (inklusive partiet) er også fri til å utelukke medlemmer som i partiets navn fører fram synspunkter som strider mot partiets. Ytring — og pressefriheten må være fullstendig. I ytringsfrihetens navn er jeg forpliktet til å gi dere fullstendig rett til å skrike, ljuge og skrive av hjertens lyst. Men i foreningsfrihetens navn må dere tilkjenne meg retten til å forene meg med eller dra meg unna folk som hevder den ene eller andre oppfatningen. Partiet er en frivillig sammenslutning. Den ville uungåelig bli oppløst først ideologisk så fysisk dersom den ikke kvittet seg med folk som forfekter synspunkter som går på tvers av partiets. Og for å avgjøre hvor skillelinjen går mellom oppfatninger som står i overenstemmelse med eller strider mot partiets — til det har vi partiprogrammet, partiets resolusjoner om taktikken samt dets vedtekter og i siste omgang all den erfaring vi kan hente fra det internasjonale sosialdemokrati, proletariats frivillige internasjonale sammenslutninger, som stadig har tatt opp i sine partier individer og tendenser som ikke helt står i overenstemmelse med partienes linjer og marxismen, men som også fra tid til annen har foretatt utrenskninger i sine rekker. Slik kommer det også til å være til og med hos oss *innafor* par-

KLASSIKERE OM LITTERATUR

tiet — det skal tilhengere av borgerlig «kritikkfrihet» vite. Vi holder nå raskt på å utvikle oss til et masseparti, en organisasjon som kan stå åpent fram, og det er uungåelig at det kommer til å slutte seg til oss mange personer med mindre vel gjennomtenkte ideer (sett fra et marxistisk synspunkt), kanskje kommer til og med visse kristne elementer, ja til og med visse mystikere til å slutte seg til oss. Vi er klippefaste marxister og har ikke dårligere mager enn at vi kan smelte sammen med til og med disse vaklende elementer. Tankefrihet og kritikkfrihet innen partiet skal aldri få oss til å glemme friheten til å organisere folk i de frivillige organisasjonene som er kjent som partier.

For det andre må vi si til dere borgerlige individualister at deres snakk om absolutt «frihet» i et samfunn som bygger på pengenes makt, et samfunn der det arbeidende folkets masser lever i fattigdom og et fåtall rike lever som parasitter.

Er dere herr forfatter fri i forhold til deres borgerlige foreleggere, i forhold til deres borgerlige publikum som krever at dere tilgodeser dem med prydlig framstilt pornografi og med prostitusjon som et «tilskudd» til den hellige scenekunsten? Denne absolutte frihet er en borgerlig eller anarkistisk frase (ettersom anarkismen som verdensanskuelse er borgerlig filosofi). Man kan ikke leve i et samfunn og være fri fra det. Den borgerlige forfatterens, skuespillerens eller skuespillerinnens frihet er ganske enkelt maskert (eller skinnhellig maskert) avhengig av pengepungens korrupsjonen, prostitusjonen.

Vi sosialister avslører dette hykleriet og rykker masken av det. Ikke for å komme fram til ikke klassebundet litteratur og kunst, noe som blir mulig først i et sosialistisk samfunn uten klasser, men for å sette en virkelig fri litteratur som åpent tar standpunkt for proletariatet opp mot denne skinnhellige litteraturen som i virkeligheten er knyttet til borgerklassen.

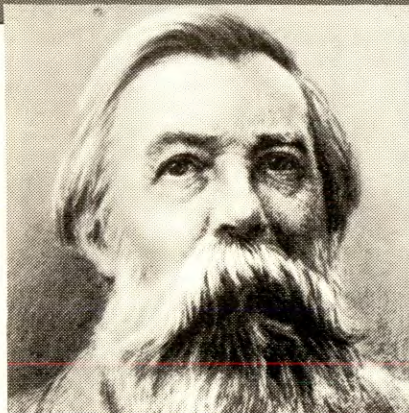
Det kommer til å bli en fri litteratur, fordi sosialismens ide og følelsen for det arbeidende folket — og ikke for sniking og karrierisme, kommer til å dra stadig flere til seg. Det kommer til å bli en fri litteratur fordi den skal tjene, ikke overføre salongheltninner og et utspjåket toppsjikt som lider av fetthjerner, men millioner og titalls millioner arbeidende masser, landets blomst, styrke og framtid. Det kommer til å bli en fri litteratur som beriker alt det nyeste i menneskelighetens revolusjonære tenkning med det sosialistiske proletariatets erfaringer og levende arbeid som stadig påviser hvordan tidligere erfaringer (den vitenskapelige sosialismen, fullbyrdet av sosialismens utvikling fra den primitive utopiske form), påvirker og påvirkes av erfaringer her og nå (arbeidskamerateenes nåværende kamp).

Altså til verket kamerater! Vi står overfor nye og vanskelige men store og takknemlige oppgaver: å organisere en bred, rik, allsidig og variert litteratur, uadskillelig knyttet til den sosialdemokratiske arbeiderbevegelsen. All sosialdemokratisk litteratur må bli partilitteratur. Hver avis, tidsskrift, forlag osv. må snarest ta til med omorganisering av sitt arbeid, for på en eller annen måte å bli tilknyttet en partiorganisasjon. Først da kommer den «sosialdemokratiske» litteraturen til å gjøre seg fortjent til navnet og først da kommer den til å fullføre sin plikt og til og med innføre det borgerlige samfunnet bryte seg løs fra det borgerlige slaveriet og forene seg med den virkelige avanserte og revolusjonære klassens bevegelse.

Oversatt til norsk av redaksjonen fra Lenin, Collected Works, bind 10. Moskva 1965.

Noter: Se side 94

MARXISMENS KLASSIKERE OM LITTERATUR

F. ENGELS:

Om realisme

DEN TROVERDIGE GJENGIVELSE AV TYPISKE PERSONLIGHETER UNDER TYPISKE OMSTENDIGHETER

Kjære frøken H!¹

Takk for at De sendte meg Deres «City girl»² gjennom herrene Vizetelly. Jeg har lest boken med den største fornøyelse og med virkelig glupskhet.

Det er virkelig sant som min venn og Deres oversetter Eichhoff karakteriserer den — et lite kunstverk. Han tilføyer, og det må jo være til Deres store tilfredsstillelse, at hans oversettelse må være nesten ordrett, fordi enhver utelatelse eller endringsforsøk ville innsnevre originalens verdi.

Det som griper meg mest i Deres beretning er — ved siden av dens realistiske sannhet — den ekte kunstneriske djervhet som kommer til uttrykk i den.

Ikke bare ved måten De behandler Frelsesarmeen på, som sikkert kan støte den fisfine ærbarheten som kanskje først gjennom Deres beretning får greie på *hvorfor* Frelsesarmeen har en slik innflytelse på folkemassene, men først og fremst gjennom den enkle og usminkede måten som De formidler bokas hovedpunkt, den eldgamle historien om proletarjenta som blir forført av en mann fra borgerskapet. En middelmådig forfatter hadde her kjent seg nødsaget til å skjule det utslitte motivet med en rekke

KLASSIKERE OM LITTERATUR

oppkonstruerte forviklinger og hadde selv ikke med en omfattende utsmykning unngått at hans hensikt skinte gjennom. Men De visste at De kunne våge å fortelle en gammel historie, fordi De kunne gjøre den ny ved ganske enkelt å fortelle i samsvar med virkeligheten. Deres Herr Arthur Grant er et mesterverk.

Hvis jeg skal kritisere noe, må det være at fortellingen ennå ikke er realistisk nok. Realisme betyr etter min mening, ved siden av detaljskildringenes sannhet, at man evner å skildre typiske personligheter under typiske omstendigheter. Nå er Deres personskildringer typiske nok, men de forhold som omgir dem og påvirker deres handlinger er det kanskje ikke i samme grad.

I «City girl» opptrer arbeiderklassen som en passiv masse som er ute av stand til å hjelpe seg selv, og som ikke engang gjør et forsøk i den retning.

Alle forsøk på å dra dem ut av deres grå elendighet kommer utenfra, ovenfra. Om denne skildringen var treffende omkring 1800 eller 1810 under Saint Simon og Robert Owens tid, virker det ikke som det er det i år 1887, på en mann som i nesten 50 år har hatt æren av å delta i de fleste av det kampdugelige proletariats kamper. Arbeiderklassens opprør mot undertrykkningen som omgir den, dens bevisste eller halvt bevisste forsøk på å gjenerobre sin stilling som menneskelige vesener, hører til historien og må derfor gjøre krav på en plass innafor realismen.

Det er fjernt for meg å se noe galt i at De ikke har skrevet en vaskeekte sosialistisk roman, en tendensroman som vi tyskere kaller det, for å forherlige forfatterens sosiale og politiske synspunkter. Det har jeg overhodet ikke ment. Jo mer forfatterens synspunkter forblir skjult, desto bedre for kunstverket. Den realisme som jeg snakker om, kan framtre t.o.m. på tross av forfatterens hensikt. La meg ta et eksempel.

Balzac som jeg anser for å være en langt større realistisk mester enn alle forfattere av Zolas type i fortida, nåtida og framtida, gir oss i «Den menneskelige komedie» et fortreffelig historisk bilde av den franske «societeten» når han i form av en kronikk nesten år for år fra 1816 til 1848 skildrer det oppadstigende borgerskaps stadig heftigere framstøt mot adelssamfunnet som igjen konstituerer seg i 1815, og som så godt den kunne igjen reiste sin fane i kamp for «la vieille politique française»³.

Han skildrer hvordan de siste restene av hans idealsamfunn (feudalismen, red.) bukket under for den vulgære rike oppkomlingen (borgerskapet, red.) som stormet fram. Hvordan de lot seg korrumpere og hvordan «la grande dame»⁴ brukte utroskap i ekteskapet som et middel til selvhøvdelse, som til det fullkomne tilsvarte den måten hun selv ble hersket over i ekteskapet. Hvordan hun (adelsdamen, red.) må gi plass for borgerskapets fruer som tok sin ektemann for pengene eller garderobens skyld.⁵ Og rundt dette sentrale bildet tegner han en komplett skisse av det franske samfunnets historie. Jeg lærte mer av dette enn av alle tiders historikere, økonomer og statistikere til sammen, t.o.m. om de økonomiske detaljer som f.eks. nyfordeling av eiendommen etter revolusjonen. Det er sant at Balzac var politisk legalist, og hans store verker er en eneste klagesang over det gamle samfunnets uunngåelige fall. Alle hans sympatier er hos den klassen som er dømt til undergang. Men på tross av alt dette er hans satire aldri så skarp, hans ironi aldri så bitter som når han skildrer akkurat de menn og kvinner som han sympatiserer mest med, nemlig adelen. Og de eneste mennesker som han all-

KLASSIKERE OM LITTERATUR

tid snakker om med ukamuflert beundring, er hans bitreste motstandere, de republikanske heltene fra Cloitre Saint Mary, de mennesker som på denne tiden (1830—36) virkelig var folkemassenes talsmenn.

At Balzac på sin måte ble tvunget til å gå mot sine egne klassestandpunkter og politiske fordommer, at han så nødvendighetene av sine kjære landsmenns undergang og skildret dem som mennesker som ikke fortjente noen bedre skjebne og at han så framtidens virkelige mennesker der de ene og alene kunne finnes — det betrakter jeg som et av Balzacs mest storslagne trekk.

Jeg må til Deres forsvar medgi at ingen steder i den siviliserte verden nyter arbeiderklassen mindre motstand, bøyer seg mer passivt for sin skjebne, er mer apatisk, enn nettopp i Londons East End. Og hvordan kan jeg vite om ikke De hadde meget gode grunner til denne gang å nøye Dem med et bilde av den passive siden ved arbeiderklassens liv, og spare den aktive siden til et annet arbeid?

(F. Engels: Brev til Margaret Harkness, i begynnelsen av april 1888.)
Oversatt fra svensk av redaksjonen, Marx—Engels «Om kunst och litteratur»,
Arbetarkultur, Stockholm 1954.)

Noter:

- 1) Med dette menes den engelske forfatterinnen Margaret Harkness.
- 2) «City girl» er den engelske tittelen på boka — «Storbyjenta».
- 3) De gamle franske manerer.
- 4) Verdensdame.
- 5) Myntet på et engelsk ordspill: cash or cashmer — kontanter eller kasjmirtøyet.

Noter til Lenin:

Om partiorganisasjonen og partilitteraturen.

1. Organ for St. Petersburg arbeiderdeputerte sovjet. Bare elve nummer kom ut i det siste halvåret i 1905. Det siste nummeret ble beslaglagt av politiet da det holdt på å bli trykt i desember 1905.
2. Guchkov, A.I. (1862—1936) — kongetro representant for storborgerskapet innen handel og industri.
3. Oblomov — godseier, hovedperson i en roman med samme navn av den russiske forfatteren I.A. Goncharov. Oblomov er slendrianen, den personifiserte lathansen.

MARXISMENS KLASSIKERE OM LITTERATUR

MAO TSETUNG:

Utdrag fra

**«Yenan-talen», og
«La hundre blomster
blomstre»**

TRE UTDRAG FRA YENAN-TALEN AV MAO TSETUNG

I

Det første problemet er: Litteratur og kunst for hvem?

Dette problemet ble løst for lenge siden av marxistene, særlig av Lenin. Så langt tilbake som i 1905 pekte Lenin ettertrykkelig på at vår litteratur og kunst skulle «tjene ... de millioner og titalls millioner arbeidende mennesker,» For kamerater som er opptatt med litterært og kunstnerisk arbeid i de anti-japanske baseområdene, kan det se ut som om dette problemet allerede er løst og ikke trenger noen videre diskusjon. Det er i virkeligheten ikke tilfelle. Mange kamerater har ikke funnet noen klar løsning, Følgelig har deres følelser, deres verker, deres handlinger og deres synspunkter på de ledende prinsippene for litteratur og kunst stått mer eller mindre i strid med massenes og den praktiske kampens behov. Blant de mange menneskene med kulturell utdanning, forfatterne, kunstnerne og andre litterære og kunstneriske arbeidere som deltar i den store frigjøringskampen sammen med kommunistpartiet og Den åttende rutearmeen og Den nye fjerde arme, kan det selvfølgelig være noen få karrierejegere som bare er med oss for ei tid, men det overveldende flertallet arbeider energisk for den felles sak. Ved å stole på disse kameratene har vi oppnådd en god del i vår litteratur, teater, musikk og de skjønne kunster. Mange av disse forfatterne og kunstnerne har begynt sitt virke et-

 KLASSIKERE OM LITTERATUR

ter utbruddet av motstandskrigen. Mange andre gjorde mye revolusjonært arbeid før krigen, utsto mange vanskeligheter og øvde innflytelse på breie masser av folket med sin virksomhet og sine verker. Hvorfor sier vi da at til og med blant disse kameratene er det noen som ikke har nådd fram til en klar løsning av problemet med hvem litteraturen og kunsten er til for? Er det tenkelig at det stadig er noen som hevder at den revolusjonære litteraturen og kunsten ikke er til for folkets masser, men for utbytterne og undertrykkerne?

Det finnes absolutt litteratur og kunst som er til for utbytterne og undertrykkerne. Litteratur og kunst for godseierklassen er føydal litteratur og kunst. Litteraturen og kunsten til den herskende klassen i Kinas føydale epoke var slik kunst. Til denne dag har slik litteratur og kunst en betraktelig innflytelse i Kina. Litteratur og kunst for borgerskapet er borgerlig litteratur og kunst. Slike folk som Liang Schi-chiu, som Lu Hsun kritiserte, snakker om litteratur og kunst som står over klassene, men i virkeligheten støtter de borgerlig litteratur og kunst og bekjemper proletarisk litteratur og kunst. Så finnes det litteratur og kunst som tjener imperialistene — f.eks. verkene til Chou Tso-jen, Chang Tzu-ping og deres likemenn — som vi kaller forræderlitteratur og forræderkunst. Hos oss er litteraturen og kunsten til for folket og ikke for noen av de gruppene som er nevnt ovenfor. Vi har sagt at Kinas nye kultur på det nåværende stadium er den anti-japanske, anti-føydale kulturen til folkets masser under ledelse av proletariatet. Alt som virkelig tilhører massene, må i dag nødvendigvis ledes av proletariatet. Det som befinner seg under borgerskapets ledelse, kan umulig tilhøre massene. Det samme gjelder naturligvis for den nye litteraturen og kunsten som er en del av den nye kulturen. Vi bør overta den rike arven og de tradisjonene i litteraturen og kunsten som tidligere tider i Kina og fremmede land har overlatt oss, men målet må stadig være å tjene folkets masser. Heller ikke avslår vi å nyttiggjøre oss de litterære og kunstneriske formene fra fortida, men i våre hender vil disse gamle formene, omdannet og fylt med nytt innhold, også bli noe revolusjonært i folkets tjeneste.

II

Ettersom vår litteratur og kunst er til for folkemassene, kan vi gå over til å diskutere et problem som angår forholdene innen partiet, nemlig forholdet mellom partiets arbeid innen litteratur og kunst og partiets arbeid som helhet, og i tillegg et problem med partiets forhold utad, nemlig forholdet mellom partiets arbeid i litteraturen og kunsten og det arbeidet som gjøres på dette feltet av folk som ikke står tilsluttet partiet, et problem om enhetsfronten i litteratur- og kunstkretser.

La oss betrakte det første problemet. I verden i dag tilhører all kultur, all litteratur og kunst, bestemte klasser og er bundet til bestemte politiske linjer. Det finnes i virkeligheten ikke noe slikt som kunst for kunstens skyld, kunst som står over klassene, eller kunst som er løsrevet fra eller uavhengig av politikken. Den proletariske litteraturen og kunsten er en del av proletariatets hele revolusjonære sak. Den er, som Lenin sa, skruet og hjul i hele den revolusjonære maskinen. Derfor inntar partiets arbeid innen

KLASSIKERE OM LITTERATUR

litteraturen og kunsten en bestemt og anvist stilling i partiets revolusjonære arbeid som helhet, og er underordnet de revolusjonære oppgavene partiet stiller seg i en gitt revolusjonær periode. Motstand mot denne ordningen er nødt til å føre til dualisme eller pluralisme, og nærmer seg i bunn og grunn «politikken — marxistisk, kunsten — borgerlig» som hos Trotski. Vi er ikke tilhengere av å overdrive litteraturens og kunstens betydning, men vi er heller ikke tilhengere av å undervurdere den. Litteraturen og kunsten er underordnet politikken, men øver i sin tur stor innflytelse på politikken. Revolusjonær litteratur og kunst er en del av hele den revolusjonære saken, de er skruer i den. Selv om de, sammenliknet med visse andre og viktigere deler, kan være mindre betydningsfulle og mindre viktige og kan innta en underordnet stilling, er de ikke desto mindre uunnværlige skruer og hjul i hele maskineriet, en uunnværlig del av hele den revolusjonære saken. Dersom vi ikke hadde noen litteratur og kunst i selv den mest omfattende og vanligste betydning, kunne vi ikke føre den revolusjonære bevegelsen videre og vinne seier. Det er feilaktig å ikke innse dette. Dessuten, når vi sier at litteraturen og kunsten er underordnet politikken, mener vi klassepolitikken, massenes politikk, ikke politikken til noen få såkalte statsmenn. Politikk er, enten den er revolusjonær eller kontra-revolusjonær, kampen klasse mot klasse, og ikke noen få individers virksomhet. Den revolusjonære kampen på de ideologiske og kunstneriske frontene må være underordnet den politiske kampen, for bare gjennom politikken kan klassens og massenes behov finne uttrykk i konsentrert form. Revolusjonære statsmenn, de politiske spesialistene som kjenner den revolusjonære politikkens vitenskap eller kunst, er ganske enkelt ledere for millioner på millioner av statsmenn — massene. Deres oppgave er å samle meningene til denne massen av statsmenn, sikte og foredle dem, og gi dem tilbake til massene, som så griper dem og omsetter dem i praksis. De er derfor ikke det slaget aristokratiske «statsmenn» som arbeider bak lukkede dører og innbiller seg at de har monopol på visdom. I dette ligger den prinsipielle forskjellen mellom proletariske statsmenn og dekadente borgerlige statsmenn. Nettopp av denne grunn kan det være fullstendig enhet mellom den politiske karakteren til våre litterære og kunstneriske verker og deres sannhet. Det ville være feilaktig å ikke innse dette eller å nedvurdere proletariatets politikk og statsmenn.

.....

III

Litteratur- og kunstkritikken er en av de viktigste metodene for kamp i litteraturens og kunstens verden. Den bør utvikles, og som kamerater med rette har pekt på, har vårt arbeid i dette henseende fram til nå vært helt utilfredsstillende. Litteratur- og kunstkritikk er et komplisert spørsmål som krever en god del spesialstudier. Her skal jeg bare konsentrere meg om det grunnleggende problemet med kriteriene i kritikken. Jeg skal også kort kommentere noen få spesielle problemer som noen kamerater har reist og visse ukorrekte synspunkter.

I litteratur- og kunstkritikken er det to kriterier, det politiske og det kunstneriske. Ifølge det politiske kriteriet er alt det godt som bidrar til enhet og mostand mot Japan,

 KLASSIKERE OM LITTERATUR

som oppmuntrer massene til å handle som *en* mann, som bekjemper bakstreveri og styrker framgang. På den andre sida er alt det dårlig som er skadelig for enheten og motstanden mot Japan, framkaller splid og uenighet blant massene og bekjemper framgangen og trekker folket bakover. Hvordan kan vi skjelne mellom godt og dårlig – skal vi dømme ut fra motivet (den subjektive hensikten) eller ut fra virkningen (den samfunnsmessige praksisen)? Idealister legger vekt på motivet og ser bort fra virkningen, mens mekaniske materialister legger vekt på virkningen og ser bort fra motivet. Til forskjell fra begge holder vi dialektiske materialister på enheten mellom motivet og virkningen. Motivet å tjene massene er uatskillelig knyttet sammen med virkningen å vinne deres anerkjennelse, det må være enhet mellom de to. Motivet å tjene individet eller en liten klikk er ikke bra. Det er heller ikke bra å ha som motiv å tjene massene uten å få som virkning at en vinner deres anerkjennelse eller er dem til nytte. Når vi undersøker en forfatters eller kunstners subjektive hensikter, det vil si om hans motiv er riktig og godt, dømmer vi ikke ut fra hans egne erklæringer, men ut fra den virkning hans handlinger (hovedsaklig hans verker) har på massene i samfunnet. Kriteriet for å bedømme subjektive hensikter eller motiver er samfunnsmessig praksis og resultatene av den. Vi vil ikke ha noen sektarisme i vår litteratur- og kunstkritikk, og så lenge vårt arbeid er underlagt prinsippet om enhet i motstanden mot Japan, bør vi tolerere litterære og kunstneriske verker med en mengde forskjellige politiske innstillinger. Men samtidig må vi i vår kritikk holde bestemt fast på prinsippene og strengt kritisere og forkaste alle litterære og kunstneriske verker som gir uttrykk for synspunkter som er rettet mot nasjonen, mot vitenskapen, mot massene og mot kommunistpartiet, fordi disse såkalte litterære og kunstneriske verkene har både som motiv og som virkning å undergrave enheten i motstanden mot Japan. Ifølge det kunstneriske kriteriet er alle verker med en høyere kunstnerisk kvalitet gode eller forholdsvis gode, mens de som har lavere kunstnerisk kvalitet er dårlige eller forholdsvis dårlige. Her må man selvsagt også ta den samfunnsmessige virkningen med i regningen. Det er neppe noen forfatter eller kunstner som ikke synes at hans eget verk er skjønt, og vår kritikk må tillate fri kappelstrid mellom alle former for kunstneriske verker. Men det er også absolutt nødvendig å underkaste disse verkene en riktig kritikk som er i overensstemmelse med kriteriene for kunstvitenskapen, slik at kunst på et lavere nivå gradvis kan heves opp til et høyere nivå, og kunst som ikke imøtekommer de behovene de breie massenes kamp stiller, kan forvandles til kunst som gjør det.

Vi har det politiske kriteriet og det kunstneriske kriteriet. Hva er forholdet dem imellom? Politikk kan ikke likestilles med kunst, heller ikke kan allmenn verdensanskuelse likestilles med en metode for kunstnerisk skaping og kritikk. Vi benekter ikke bare at det finnes et abstrakt og absolutt uforanderlig kunstnerisk kriterium. Enhver klasse i ethvert klassesamfunn har sine egne politiske og kunstneriske kriterier. Men alle klasser i alle klassesamfunn stiller uten unntak det politiske kriteriet i første rekke og det kunstneriske kriteriet i annen rekke. Borgerskapet stenger alltid den proletariske litteraturen og kunsten ute, uten hensyn til hvor store deres kunstneriske fortjenester er. Proletariatet må på samme måte skjelne mellom tidligere tiders litteratur og kunstverker og fastlegge sin holdning til dem først etter at det har undersøkt deres holdning overfor

KLASSIKERE OM LITTERATUR

folket og hvorvidt de historisk hadde noen progressiv betydning eller ikke. En del verker som politisk er loddrett reaksjonære, kan ha en viss kunstnerisk kvalitet. Jo mer reaksjonært deres innhold er og jo høyere deres kunstneriske kvalitet, jo giftigere er de for folket, og jo viktigere er det å forkaste dem. Et felles trekk ved all litteraturen og kunsten til alle utbytterklasser under deres forfallsperiode, er motsigelsen mellom deres reaksjonære politiske innhold og deres kunstneriske form. Det vi krever er enhet mellom politikk og kunst, enhet mellom form og innhold, enhet mellom det revolusjonære, politiske innholdet og en mest mulig fullkommen kunstnerisk form. Kunstverker uten kunstneriske kvaliteter har ingen kraft, hvor progressive de enn er politisk. Derfor bekjemper vi både tendensen til å skape kunstverker med et feilaktig politisk syn og tendensen til «plakat- og slagordstil», som har korrekte politiske syn, men mangler kunstnerisk styrke. I spørsmål om litteratur og kunst må vi føre kamp på to fronter.

.....

Utdragene er hentet fra Mao Tsetung: Taler på Yenan-koferansen om litteraturen og kunsten. Forlaget Oktober, 1975

UTDRAG FRA MAO TSETUNG; OM «LA HUNDRE BLOMSTER BLOMSTRE, LA HUNDRE TANKERETNINGER STRIDES» OG «LANGSIKTIG SAMEKSISTENS OG GJENSIDIG TILSYN»

«La hundre blomster blomstre, la hundre tankeretninger strides» og «langsiktig sameksistens og gjensidig tilsyn» — hvordan kom disse slagorda til å bli lagt fram? De blei lagt fram i lys av de særegne vilkåra i Kina, ut fra erkjennelsen av at det fortsatt fantes ulike slags motsigelser i det sosialistiske samfunnet, og som svar på det påtrengende behovet for å øke takta i den økonomiske og kulturelle utviklinga i landet. Å la hundre blomster blomstre og hundre tankeretninger strides, er linja for å fremme framskrittet innfor kunst og vitenskap og for en blomstrende sosialistisk kultur i landet vårt. Ulike former og stilarter i kunsten bør utvikle seg fritt, og ulike retninger i vitenskapen bør strides fritt. Vi mener at det er skadelig for veksten av kunst og vitenskap om det blir brukt administrative tiltak for å tvinge fram en særskilt stilart i kunsten eller ei tankeretning og å forby ei annen. Spørsmål om riktig og galt innfor kunst og vitenskap må avgjøres gjennom fri diskusjon i kunstner- og vitenskapskretser og ved praktisk arbeid på disse feltene. De må ikke bli avgjort på en overforenkla måte. Det trengs ofte ei prøvetid for å avgjøre om noe er riktig eller galt. Gjennom hele historia har nye og riktige ting ofte ikke klart å vinne anerkjennelse fra flertallet av folket fra starten, men har måttet

 KLASSIKERE OM LITTERATUR

utvikle seg via omveger og gjennom kamp. Ofte blei riktige og gode ting i første omgang sett på som giftig ugras og ikke som velluktende blomster. Kopernikus' teori om solsystemet og Darwins utviklingslære blei en gang avvist som feilaktige og måtte vinne fram mot bitter motstand. Det fins mange liknende eksempler i kinesisk historie. I et sosialistisk samfunn er vekstvilkåra for det nye grunnleggende forskjellig fra og langt overlegne vilkåra i det gamle samfunnet. Likevel hender det ofte at nye krefter som er i framgang blir holdt nede og at fornuftige ideer blir kvalt. Dessuten kan nye ideer bli hindra i veksten rett og slett på grunn av mangel på dømmekraft, sjøl om de ikke blir bevisst undertrykt. Derfor er det nødvendig å være forsiktig i spørsmål om riktig og galt innafør kunst og vitenskap, å oppmuntre fri diskusjon og unngå forhasta slutninger. Vi trur at ei slik holdning vil hjelpe til å sikre ei forholdsvis jamn utvikling av kunst og vitenskap.

Marxismen har også utvikla seg gjennom kamp. I begynnelsen blei marxismen utsatt for alle salgs angrep og sett på som giftig ugras. Slik er det ennå i mange deler av verden. I de sosialistiske landa har den ei annen stilling. Men det fins ikke-marxistiske og tilmed anti-marxistiske ideologier sjøl i disse landa. I Kina fins det fortsatt rester av de styrta godseier- og kompradorklassene, det fins fortsatt et borgerskap, og om-danninga av småborgerskapet er først nylig påbegynt. Dette er situasjonen sjøl om den sosialistiske omforminga er fullført i hovedsak når det gjelder eiendomssystemet, og sjøl om det i hovedsak er slutt på massenes storstilte stormende klassekamper som er særegne for revolusjonære tider. Klassekampen er på ingen måte slutt. Klassekampen mellom proletariatet og borgerskapet, klassekampen mellom de ulike politiske krefte-ne, og klassekampen mellom proletariatet og borgerskapet på det ideologiske området kommer fortsatt til å være langvarig og innfløkt og tilmed svært skarp til tider. Proleta-riatet prøver å omforme verden i samsvar med sin egen verdensanskuelse, og det gjør borgerskapet også. Når det gjelder dette, er ikke spørsmålet om hva som vil vinne, sosialisme eller kapitalisme, virkelig avgjort ennå. Marxistene er fortsatt et mindretall i hele befolkninga så vel som blant de intellektuelle. Derfor må marxismen fortsette å utvikle seg gjennom kamp. Marxismen kan bare utvikle seg gjennom kamp, og dette er ikke bare sant om fortida og nåtida, det er nødvendigvis sant for framtida også. Det som er riktig, utvikler seg uten unntak gjennom kamp mot det som er galt. Det sanne, det gode og det vakre fins alltid som motsetning til det falske, det onde og det stygge, og vokser i kampen mot dem. Så snart som noe feilaktig blir forkasta og en særskilt sannhet blir godtatt av menneskeheten, begynner nye sannheter å kjempe mot nye villfarelser. Slike kamper kommer aldri til å ta slutt. Dette er loven om utviklinga av sannheten og, sjølsagt, om utviklinga av marxismen.

***Utdragene er hentet fra Mao Tsetung, Verker i utvalg, bind 5,
Forlaget Oktober 1977, fra s. 420***

Dette innlegget er et bidrag til diskusjonen om klasseanalyse på landsbygda. Artikkelforfatteren drøfter særskilt avgrensning mellom småbønder og mellombønder. Han drøfter de særegne formene for produksjon av merverdi på landsbygda og tar opp spørsmålet om grunnrentas faktiske betydning på landsbygda i dag.

KLASSEANALYSE PÅ LANDSBYGDA

En riktig analyse av bondespørsmålet var en av forutsetningene for den russiske revolusjonen.

HVORFOR ER DET VIKTIG MED KORREKT KLASSEANALYSE?

«Hvem er våre fiender, og hvem er våre venner? Dette spørsmålet har primær betydning i revolusjonen. Den viktigste grunnen til at alle tidligere revolusjonære kamper i Kina bare har ført til ubetydelige resultater, er at de revolusjonære ikke evnet å forene seg med sine sanne venner til slag mot sine virkelige fiender. Det revolusjonære partiet er massenes leder, og ingen revolusjon kan noensinne føre fram dersom det revolusjonære parti fører massene på villspor. For å være visse på at vår revolusjon ubetinget vinner seier og ikke fører massene på villspor, må vi sørge for at vi forener oss med våre sanne venner, slik at vi kan rette slagene mot de virkelige fiender. For å kunne skille de sanne venner fra de virkelige fiender, må vi analysere de allmenne drag i klassenes økonomiske stilling i det kinesiske samfunn, og deres holdning til revo-

lusjonen.» (Mao, mars 1926, Analyse av klassene i det kinesiske samfunnet).

«Vår hovedmetode i undersøkelsen må være å skjære inn i de forskjellige samfunnsklassene, med det endelige målet å forstå forholdene mellom dem, for å komme fram til en riktig vurdering av klassekreftene, for så å formulere den riktige taktikken for kampen, en taktikk som peker på hvilke klasser som utgjør hovedstyrken i den revolusjonære kampen, hvilke klasser som skal vinnes som forbundsfeller og hvilke klasser som skal styrtes.» (Mao, mai 1930, Bekjemp bokdyrkelsen).

BONDESPØRSMÅLET ER SPØRSMÅL OM ALLIERTE FOR ARBEIDERKLASSEN

«Grunnspørsmålet i leninismen, det den tar utgangspunkt i, er ikke bondespørsmålet, men spørsmålet om proleariatets diktatur, forutsetningen for å erobre det og befeste det. Bondespørsmålet

KLASSEANALYSE PÅ LANDSBYGDA

som spørsmålet om proletariatets forbundsfeller i kampen det fører om makten, er et spørsmål som er avledet av dette.

... den som tar sikte på å overta makten, og forbereder seg til det, han må også interessere seg for spørsmålet om hvem som er de virkelige forbundsfellene hans. I denne meningen er bondespørsmålet en del av det alminnelige spørsmål om proletariatets diktatur, og som sådant et av de viktigste livsspørsmål i leninismen.» (Stalin, april 1924, Om leninismens grunnlag, artikkelen: Bondespørsmålet).

DET ER VIKTIG Å SKILLE MELLOM SMÅ OG MELLOMSTORE BØNDER

Hovedparola i Oktoberrevolusjonen i Sovjet var «sammen med de fattige bønder, mot kapitalismen i by og bygd, mens de mellomstore bønder nøytraliseres, for proletariatets makt.» Da sovjetmakta vant fotfeste ble det «mulig å stille partiets tredje strategiske parole, den parolen som ble stilt av Lenin på den 8. partikongress: fram for den sosialistiske oppbyggingen — støttet på de fattige bønder og i fast forbund med de mellomstore bønder.» (Stalin, 1927, Spørsmål i leninismen, kapitlet «om partiets tre hovedparoler i bondespørsmålet»)

HVORDAN STILLER MELLOMBØNDENE SEG TIL SOSIALISTISK REVOLUSJON?

«Det revolusjonære proletariatet kan ikke stille seg oppgava med å vinne over dette laget, i hvert fall ikke i nærmeste framtid eller i begynnerfasen av proleta-

riatets diktatur, men må begrense seg til oppgava med å nøytraliserer dette laget, dvs. gjøre det nøytralt i kampen mellom borgerskap og proletariat. Dette laget vakler uunngåelig mellom disse to kreftene.» (Lenin, juni 1920, Foreløpige utkast til teser om jordbruksspørsmålet).

HVORDAN KAN VI SKILLE SMÅ FRA MELLOMSTORE BØNDER?

Lenin har 5 kriterier for klassesdeling i «En stor begynnelse»:

- 1) plassen de har i et historisk bestemt sosialt produksjonssystem
- 2) forholdet til produksjonsmidla
- 3) rolla de spiller i den sosiale organisering av arbeidet
- 4) størrelsen på delen de får av den samfunnsmessige rikdom
- 5) måten de får den på.

Jeg mener bønda deler seg særlig etter kjennetegn 2) og 4):

- 2) Forholdet til produksjonsmidla:

— Størrelse på eiendom, hvor mye lånt, hvor stor gjeld, utvidingsmuligheter?

— Betyr inntekt fra skau, fiskerettigheter, jordutleie, camping noe særlig for økonomien?

— Utbytter han arbeidskraft, selger familiemedlemmer arbeidskrafta si?

- 4) Størrelsen på den andelen de får av den samfunnsmessige rikdom:

— Situasjonen i drifta, tjener han nødvendig arbeid, gir inntekta et overskot som kan akkumuleres, hvor høy er mekaniseringsgraden, er arbeidet tungvint eller lett? arbeidsdagens lengde.

— Hvordan er levevilkåra, boligstandard, mat, klær, penger til hobby/ferie?

Lenin bruker særlig dette punkt 4) til å

KLASSEANALYSE PÅ LANDSBYGDGA

dele små fra mellomstore bønder: «I økonomisk betydning må vi forstå mellombøndene som de små bøndene som enten eier eller forpakter jordstykker som er ganske små, men som under kapitalismen er nok, ikke bare til et beskjedent underhold for familien og et reint minimum for å holde garden, men som også produserer et visst overskudd som kan bli forvandla til kapital, i hvert fall i gode år.» Småbønder er «småbrukere som eier eller forpakter små jordstykker som gjør dem i stand til å dekke behova til familiene sine og bruket sitt, og som ikke leier arbeidskraft utafra.» (Lenin, juni 1920, Foreløpige utkast til teser om jordbruksspørsmålet)

HVA SIER KLASSIKERNE DET BETYR Å AKKUMULERE?

I Lærebok i politisk økonomi kan vi lese (s. 138): «Den kapitalistiske utvidede

reproduksjon. Kapitalens akkumulasjon. Under den utvidede reproduksjon bruker kapitalisten en del av merverdien til å øke produksjonens omfang: til å kjøpe mer produksjonsmidler og leie flere arbeidere. Følgelig legges en del av merverdien til den tidligere kapital, dvs. akkumuleres. Kapitalakkumulasjon kaller vi det at en del av merverdien forvandles til kapital.»

«Merverdi er den verdi som skapes av lønnsarbeidernes arbeid ut over verdien av hans arbeidskraft og som kapitalisten tilegner seg uten vederlag.» (Pol.øk. s. 110).

«... verdien av varen arbeidskraft er lik verdien av de eksistensmidler som er nødvendig for å underholde arbeideren og hans familie.» (Pol.øk. s. 109) Både materielle og kulturelle behov må dekkes på en måte som tilsvarer en samfunnsmessig gjennomsnitt. Det kalles og for det nødvendige arbeid som trengs for å reproducere arbeideren.

En korrekt vurdering av nyinvesteringer, mekanisering, utvidelse av maskinparken etc. er en forutsetning for å kunne sette opp et korrekt skille mellom småbønder og mellombønder.

KLASSEANALYSE PÅ LANDSBYGDA

ER INVESTERE OG AKKUMULERE DET SAMME?

Er det kapitalforøking når investering skjer på bekostning av arbeidskraftas verdi? Vi må demme opp for et syn som går ut på at all investering i gardsdrift er kapitalforøking. Det er avgjørende å trekke et skille mellom enkel reproduksjon og utvida reproduksjon.

SMÅBØNDER INVESTERER I ENKEL REPRODUKSJON

Arbeiderbønder og typiske fattige bønder må vanligvis investere litt. Fornying og reparasjon av utslitt produksjonsutstyr i samme skala og med samme effektivitet som før, og avskrivninger på eksisterende utstyr, kan vi bare rekne som vedlikehold av kapitalen. Det er ikke kapitalforøking.

OGSÅ SMÅBØNDER ØKER KAPITALEN LITT MED NYINVESTERINGER

Men alle typer bønder investerer av og til i teknologiske nyvinninger og i utstyr de ikke har hatt før, som motorsag, kompressor, varmvannsbereider til fjøs, som hver koster 1000—2000 kr., og i dyrere ting som snøfreser, fôrhester, større traktor. I rent økonomisk betydning øker da kapitalen på garden. Men dersom vi bruker dette som kjennetegn på kapitalopphopping, fins det praktisk talt ingen som ikke gjør denne typen investeringer, da fins det ingen småbønder. Når vi skal bestemme mellombønder, må vi se bort fra små nyinnkjøp (i alle fall når det er mindre enn f.eks. 5000 kr. pr. år i løpet av flere år).

MELLOMBØNDER INVESTERER I UTVIDA REPRODUKSJON

Litt større gardar utvider drifta i stadig større skala, og de hoper opp kapital når de investerer i mekanisering og forenkler arbeidsoperasjonene. I hvert fall i gode år kan investeringene bli større enn bare til enkelt vedlikehold. På disse gardene med mer omsetting og bedre økonomi, begynner investeringene å få et annet innhold. Nemlig å utvide drifta og helst slå seg opp. En del av hensikten med nyan-skaffelser er å spekulere i fordelaktige avskrivninger. Avsetting til fonds minsker skattbar inntekt, så en kan unngå progressiv beskatning. Med fondsene øker omsettinga og det blir mer å ta av i et knipetak. En annen økonomisk fordel er å investere i reparasjon av våningshus. Det er skattefritt og trekkes fra nettoinntekta, så den virkelige arbeidslønna blir større enn nettoinntekta.

KAN DET VÆRE MERVERDI Å TA FRA PRIVAT FORBRUK TIL INVESTERINGER? — JA.

Kan det kalles kapitalakkumulasjon så lenge bonden spenner inn livreima?

Om en fattig bonde som tjener bitte lite pr. årsverk og er på randen av fraflytting, skraper sammen matbudsjettet og kjøper noe redskap, da er det ikke noe merverdi han bruker, som gjør han til mellombonde. Nei, han tar fra den knappe arbeidsinntekta og er småbonde.

Men på den andre sida er det større gardar som har privatforbruk og levevilkår under landarbeiderlønn pr. årsverk, som helt tydelig utvider drifta og forøker produksjonskapitalen. Dersom vi benekter at de akkumulerer fordi de skjærer

KLASSEANALYSE PÅ LANDSBYGDA

Mange småbønder er villige til å jobbe på sin egen jord med svært lav levestandard, det bidrar til å senke verdien på arbeidskrafta til bønder som gruppe.

ned det personlige forbruket, da skyver vi grensa for mellombønder opp til ganske store gardar.

Er nødvendig arbeid eller verdien på bondens arbeidskraft lik landarbeidertariff pr. årsverk? Nei det er mye lavere, for når vi ser på praksis i norsk jordbruk, er det nettopp et massefenomen at bønderne senker levestandarden under arbeidslønn, for å investere og utvide. En del av årsaka til at bondens arbeidskraft får så lav verdi, er at de eier jorda og vil jobbe på den sjøl med svært lav levestandard. De som gjør dette senker verdien på sin individuelle arbeidskraft, og siden det er mange som gjør det, må det bidra til å senke verdien på arbeidskrafta til bønder som gruppe. Det de tjener ut over et beskjedent underhold av familien kan brukes til å forøke kapitalen og utvide produksjonen, så det må være rett å kalle det for merverdi og kapitalakkumulasjon. Dersom de klarer å utvide kapitalen sin i hvert fall i gode år, da er de mellombønder.

FORDELING AV DRIFTSINNTEKT HOS SMÅ OG STØRRE BØNDER

Helt teoretisk kan en fattig bonde også investere så det blir kapitalforøking. Men i praksis er det ingen penger å ta av. Driftsinntekta til en typisk småbonde går direkte til to ting. Først løpende utgifter i produksjonen, lån, kraftfor, kunstgjødsel, moms og skatt. Resten brukes til et knapt privat forbruk. Det er null og niks til å investere. Når penga tas fra det som skulle gå til løpende utgifter, dukker truselen om tvangsauksjon opp.

Når garden er litt større enn som så, går først en del til løpende utgifter. En del går til privat, men det skjæres ofte inn

KLASSEANALYSE PÅ LANDSBYGDA

på det for å bruke til investeringer, fonds og reparasjon av våningshus. Først når garden er på denne størrelsen blir det grunnlag for å kunne «velge» å bruke penger på seg sjøl eller til langsiktige og skattesparende avsetninger, som forøker kapitalen.

DET ØKONOMISKE GRUNNLAGET SOM TRENGS FOR KAPITAL- FORØKING

Det trengs en viss størrelse på omsettingen i drifta før det blir tilgjengelig penger som kan brukes til investering. Garden må også ha utvidingsmuligheter i form av tilgang til å leie tilleggsjord eller muligheter for nydyrking. Under et visst punkt, har garden verken stor nok omsetning eller utvidingsmuligheter, og da klarer den ikke å akkumulere og må være en småbondegard. Hvor går dette skillet i det økonomiske grunnlaget som deler små fra mellomstore bruk? Hvor går grensa konkret mellom nødvendig arbeid og merverdi? Hvor lavt synker det nødvendige arbeidet?

Streberholdninga senker det en god del, men sjølsagt ikke så lavt som til de som driver den hardeste sjølpining. Det må være et samfunnsmessig gjennomsnitt for gruppa av bønder. Men hvordan skal vi måle denne levestandarden til bonden?

Bondens nettoinntekt er et blindspor. Fordi storgarder som investerer mye ofte er nullskatteyttere, mens fattiggarder ofte må betale høy skatt av 50 000.

Vanlige folk har ikke adgang til driftsreknskap. Men tallet på kyr og dekar dyrka mark kan være et foreløpig ytre symptom, som gjenspegl situasjonen i drifta.

SMÅBØNDER SKILLER SEG FRA MELLOMBØNDER VED 13 KYR

En bonde er mellombonde når han:

- Klarer å skrape sammen et overskot som kan brukes til å øke kapitalen og utvide drifta i alle fall i gode år,
- fordi garden er såpass stor at driftsomsettinga gir tilgjengelig penger som bonden kan «velge» å bruke til investeringer eller privat,
- og at garden har utvidingsmuligheter i form av tilgang på tilleggsjord eller muligheter for nydyrking.

I en type fjellbygder i Sør-Norge fra 600—900 m.o.h., med 19 øre i distrikts-tilskot pr. liter mjølk, ser det ut til at det blir mulig å forøke kapitalen og være mellombonde, dersom du har ned til 12 kyr (85 da), men med utvidingsmuligheter. Du kan være småbonde med opptil 14 kyr (100 da), dersom du ikke har utvidingsmuligheter. Hvordan er det andre steder i landet, og i andre produksjonsgreiner enn mjølkeproduksjon?

MELLOMBØNDER ER I EN HARDT PRESSA SITUASJON

«Et tvingende motiv til kapitalakkumulasjon er den forbitrede konkurransekampen hvorunder de store kapitalistene oppnår en bedre stilling og slår ut de små. Konkurransen tvinger hver enkelt kapitalist som ikke vil gå til grunne, til å forbedre teknikken og utvide produksjonen. Å stoppe den tekniske utviklingen og produksjonsøkningen betyr å bli liggende etter, og de tilbakeleggende blir knust av konkurrenten. På denne måten tvinger konkurransekampen hver enkelt kapitalist til å øke sin kapital ...» (Pol.øk. s. 139).

KLASSEANALYSE PÅ LANDSBYGDA

Det er forskjell på å holde status og slå seg opp. Dersom en bonde skal unngå nedklassering og tvertimot kjempe for å holde status, må han øke kapitalen og utvide produksjonen. Svært ofte gjør han det ved å spenne inn privatforbruket. Dersom en bonde til og med skal slå seg opp gjennom klassene til en høyere klassestatus, må han utvide mye raskere og i mye større omfang enn gjennomsnittet. Ellers klarer han bare å forsvare statusen mot strukturrasjonaliseringa. Dette får en del å si når vi skal vurdere investeringene til en mellombonde. Å akkumulere høres ut som det er kapitalistenes velstand og overflod. Men vi må trekke inn at det er en hard kamp mot deklassering og utrasering, og at de spenner inn livreima og jobber lange arbeidsdager. Først da får vi et riktig bilde av motsigelsene mellombonden står oppe i, på hvilken måte han har interesse av sosialistisk revolusjon, samtidig som han har fordeler av kapitalismen på andre områder. Dersom vi skal lage riktig kamptaktikk overfor mellombønder, forutsetter det at vi kjenner disse motsigelsene deres nøyaktig.

HVOR BLIR DET AV MERVERDIEN I JORDBRUKET?

Hva slags merverdi får en mellombonde som senker levestandarden for å forøke kapitalen? Får han absolutt grunnrente, gjennomsnittsprøft, differensialrente 1 eller 2?

UTBYTTER SLIKE BØNDER ARBEIDERKLASSEN?

Ovafor er det argumentert for at en bonde kan innkassere merverdi og akkumulere ved å senke privatforbruket for å investere. Merverdi betyr å utbytte og til-

egne seg andres arbeid gratis, uten vederlag. Denne mellombondens merverdi er ikke som for en kapitalist. Er det rett å si at denne typen mellombonde utbytter arbeiderklassen? Eller er det ikke mer rett å si at han utbytter seg sjøl?

ABSOLUTT GRUNNRENTE

Grunneiere som innkasserer leie i form av jordpris, får den absolutte grunnrenta pluss et eventuelt tillegg dersom jorda er i god hevd. Men de fleste små og mellomstore bruk tjener ikke noe på dette, for det er oftest de som må leie jord for å følge med i utviklinga, og da er det de som må betale leie.

Ikke alle bønder i Norge får absolutt rente, slik som Marx skriver i 3. bind av Kapitalen at det var vanlig i England omkring 1850. For i Norge skjer ikke prisfastsetting på jordbruksprodukt ut fra de dårligste produksjonsvilkår ved det minste bruk i utkant-Norge. Markedsprisen kretser ikke rundt et punkt som tilsvarer den individuelle verdien til varer produsert under de vanskeligste produksjonsbetingelser innen nasjonen. Her har Sandemose, KA, KUL o.l. stått på feil standpunkt i mange år, og brukt det som argument for at alle bønder får grunnrente og er reaksjonære.

Derimot bestemmes jordbruksproduktprisene ut fra verdensmarkedskonkurransen og statens jordbrukspolitik som går ut på strukturrasjonalisering og rasering av småbruk gjennom å fastsette lave priser til produsent. Dersom vi kan snakke om en absolutt rente på alle gårder, så må det bety at den er forvandla over i at staten og Landbrukets Sentralforbund tar en del gjennom jordbruksavtalen, og at resten innkasseres på verdensmarkedet av landbruksmaskinprodusen-

KLASSEANALYSE PÅ LANDSBYGDGA

ter og av Nestlé, United Fruit osv. De tjener samtidig også monopolpris på sine varer. Jeg kan heller ikke skjønne at storbønde får absolutt rente på sine produkter, også der tar staten og imperialismen den.

GJENNOMSNIITSPROFIT

Dette var en vanlig form for merverdi i engelsk jordbruk i 1850. De fleste «bønder» var kapitalistiske entreprenører som investerte i jordbruket i stedet for i en annen sektor, ved å leie en gard og ansette landarbeidere. Det var en frikonkurransesituasjon. Dersom det ikke var noen gjennomsnittlig profitt å få i jordbruket, ville jordbrukskapitalistene trekke ut kapitalen og plassere den i en mer lønnsom sektor. Slike jordbruksentreprenører fins det få av i Norge i dag. Den typen merverdi som en vanlig mellombonde innhenter ved å spenne inn livreima kan ikke være slik gjennomsnittlig kapitalistisk profitt. Derimot er det vanlig for mellombønder å punge ut med flere titusen hver i rente på lån fra bankene. Bøndene utbytter ikke arbeiderklassen med gjennomsnittsprefitt, men blir utbytta av bankene ved gjennomsnittlig bankrente.

DIFFERENSIALRENTE

«Differensialrenta er en overskuddsprofitt ut over gjennomsnittlig profitt som vinnes inn på bruk med mer fordelaktige produksjonsvilkår. ... De kapitalistiske forpakterne er nødt til å avstå differensialrenta til jordeierne og har sjøl bare att gjennomsnittlig profitt.» (Pol.øk. s. 183) Differensialrente er den mest vanlige profittformen for mellombønder som senker levevilkåra for å utvikle. Det er differensialrenta som utgjør

muligheten for storbøndenes rikdom og kapitalforøkning.

DIFFERENSIALRENTE 1

Marx kalte den renta som kunne innhentes p.g.a. forskjeller i jordas naturlige fruktbarhet og kortere avstand til markedet for differensialrente 1, *naturmæssig forskjellsrente*. Denne mekanismen gjør at gardar med små areal på frodig flatland tjener mer og har høyere klassestatus enn utkantgardar med større areal. Det blir motvirka av distriktstilskot som øker inntektene i utkantene, men neppe så mye at utkantgardene får høyere klassestatus enn flatbygdgardene.

DIFFERENSIALRENTE 2

Fordeler ved økte kapitalinvesteringer, storskala-drift, høy mekaniseringsgrad og intensiv produksjon gir differensialrente 2, en *samfunnsmæssig forskjellsprofitt*. Statens jordbrukspolitikk satser på kraftig øking av differensialrente 2, legges ned de minste, opprette stordrift og økt mekanisering, for å minske subsidiene og øke utbyttinga av jordbruket. Bøndene er brikker i statens jakt på profitt, størst mulig differensialrente 2.

KONKLUSJON

Småbønder tjener under nødvendig arbeid eller i beste fall så mye at de ikke får noen merverdi sjøl. Den absolutte grunnrenta innkasserer stat, imperialistiske monopoler eller landbrukssamvirket. Gjennomsnittsprefitten går til banker og monopoler. Den profitten mellomstore og store bønder får har form av for-

ER DU PÅ JAKT ETTER GAMLE NUMMER AV RØDE FANE?

Redaksjonen får stadig forespørsel etter tidligere årganger/eksemplarer av Røde Fane. Vi bringer derfor en komplett lagerliste over de numrene som ikke er utsolgt:

- 1973** Nr. 1. Ungdom ta saken i egne hender. 88 s., kr. 5,-
Nr. 2. Arbeidernes Kommunistparti (m-l) stiftet. 80 s., kr. 5,-
Nr. 3. Monopolkapitalen i Norge. 80 s., kr. 5,-
Nr. 4. AKP(m-l) og valget. 64 s., kr. 5,-
Nr. 5. Etter stortingsvalget. 72 s., kr. 5,-
Nr. 6. NKP 50 år. 72 s., kr. 6,-
- 1974** Nr. 1. Militærapparatet. 50 år siden Lenins død. 80 s., kr. 8,-
Nr. 3. Oljeeventyret. 80 s., kr. 8,-
- 1975** Nr. 1. Norden — i skuddfeltet mellom supermaktene. 80 s., kr. 8,-
Nr. 3. Folkekrigen har sigra i Indokina. Kva hender i Portugal. 80 s., kr. 8,-
Nr. 4. Tariffoppgjøret og krisa. Revisjonismen i Portugal. 80 s., kr. 8,-
- 1976** Nr. 4. Den sovjetiske sosialimperialismen en trusel mot Norge. Klassene på landsbygda. 80 s., kr. 8,-
Nr. 5. Ungarn 1956. Kontrarevolusjonen slo kontrarevolusjonen. 80 s., kr. 8,-
- 1977** Nr. 1/2 «Firerbanden» — Marxister eller revisjonister. 146 s., kr. 15,-
Nr. 3. Rød Valgallianse. Fram for en revolusjonær valgkamp. 112 s., kr. 10,-
Nr. 4. «Firerbanden» — utenrikspolitikken og økonomien. 112 s., kr. 10,-
Nr. 5. Folkekrig mot supermaktsinvasjon. Lær av NKPs feil i 1940. 112 s., kr. 10,-
Nr. 6. Samene — kampen for nasjonal frigjøring og revolusjon. 112 s., kr. 10,-
- 1978** Nr. 1. 3 verdener. 112 s., kr. 12,-
Nr. 2. Nei til salg av kvinnekroppen. 112 s., kr. 12,-
Nr. 3. Krise i kapitalismen. 112 s., kr. 12,-
Nr. 4. SV og militærpolitikk. 128 s., kr. 12,-